

УДК 330. 341. 2

ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ДОРАДЧИХ СЛУЖБ РАЙОНУ ДО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

*І. Більський, к.е.н., Р. Дудяк, к.е.н., Г. Іваницька, к.е.н.
Львівський національний аграрний університет*

Постановка проблеми. Реформування відносин власності в агропромисловому комплексі, трансформація колгоспів у підприємства різних форм господарювання гостро поставили питання поширення нової інформації, знань, нововведень, потребу у навчанні дорослого населення, підвищення кваліфікації та перекваліфікації, вдосконалення теоретичних знань і практичних навичок фермерів тощо. Новостворені підприємства та селянські господарства зіштовхнулися з багатьма проблемами функціонування в ринковому середовищі. Зокрема для організації ефективного виробництва у фермерських і особистих господарствах селяни потребують знань з аграрного менеджменту та маркетингу, передових технологій, бухгалтерського обліку і податків, юридичних питань тощо. Їх попит на ці знання та потреби в інших послугах зумовили потребу в розвитку дорадництва відповідно до вимог Європейського Союзу, у чому й полягає актуальність досліджуваної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми створення і функціонування дорадчих служб досліджували чимало вчених, зокрема М.Ф. Кропивко, І.М. Криворучко, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак та ін. Здебільшого їх діяльність ґрунтується як на вітчизняному досвіді, так і на базовому досвіді розвинутих в аграрному аспекті країн світу, передусім Європейського Союзу та Північної Америки. Такий досвід потребує глибокого аналізу і висновків щодо його використання у сільському господарстві України.

Постановка завдання. Динаміка зростання попиту на нові знання серед власників особистих селянських господарств, керівників підприємств, фермерів свідчить про актуальність сільськогосподарського дорадництва, а відсутність узагальнень щодо дорадництва на Львівщині – про своєчасність власного дослідження. Не можна нехтувати суспільним розвитком аграрної науки, освіти, інформаційних і дорадчих послуг [4], оскільки інформацію і знання на сьогодні сприймають не як субстанцію, втілену у виробничих процесах або засобах виробництва, а вже як безпосередню продуктивну силу [2]. Основна причина – в інформаційному розриві та різниці у знаннях, яка не сприяє адаптації доступних технологій і систем управління [5]. Наше завдання – обґрунтування використання дорадчих служб для поширення знань у сільському господарстві з метою забезпечення його інноваційного розвитку до вимог Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Як одна зі складових аграрного процесу Городоцьке регіональне відділення Львівської аграрної дорадчої служби діє понад десять років, з 2002 року. Ця організація є активним позиціонером на ринку надання послуг. Адже реалії такі, що селянину-одноосібнику важко самотужки обробити земельний наділ у вигляді півтора чи двогектарного паю, позаяк для цього потрібні технічні засоби, яких у понад 90 % селян немає. Одночасно необхідні відповідні знання, яких їм нині так бракує. На цьому важливому моменті дорадники й акцентують увагу всіх, кому допомагають правильно вести господарство і мати з того зиск. Служба надає населенню інформаційно-консультаційну підтримку, послуги з організації сільгоспвиробництва, проводить семінари, демонстраційні заходи тощо.

Дорадник – це переважно фахівець із базовою аграрною освітою і досвідом роботи, що має сертифікат на ведення такої діяльності й внесений до державного реєстру сільськогосподарських дорадників [1]. Він надає консультації з питань ефективного ведення господарства телефоном або ж із виїздом у господарство. Проведення безпосередніх зустрічей з обміну досвідом практикують доволі часто, позаяк вони найдієвіші.

Треба зазначити, що дорадча служба району окремо розробила інвестиційну стратегію розвитку аграрного виробництва як метод сучасного аналізу та прогнозування розвитку середовища в європейській економіці. Інвестиційна стратегія – це система довгострокових цілей із визначення загальних завдань розвитку, а також вибору найефективніших шляхів їх досягнення.

Розробка інвестиційної стратегії господарств району базувалася на розробці SWOT-аналізу, який є одним із методів експрес-аналізу, що означає порівняння параметрів виробничої діяльності.

Суть аналізу в тому, що експерти дорадчої служби досліджують різні аспекти діяльності об'єкта (наприклад, фермерського господарства), спочатку виявляючи сильні та слабкі сторони, а також загрози і можливості, які діють на господарство, а потім встановлюючи взаємозалежність між ними для формування стратегії, політики і тактики дій.

Результати такого аналізу можна систематизувати в одній таблиці за допомогою матриці (табл. 1).

Наприклад, сильні сторони господарств району – це значна частка ринку, достатня сировинна база, відповідний персонал із досвідом роботи тощо.

Таблиця 1

SWOT-аналіз аграрного сектору виробництва Городоцького району Львівської обл.

Внутрішнє середовище	
Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> ◆ достатня сировинна база; ◆ персонал з досвідом роботи; ◆ значна відносна частка ринку; ◆ значний асортимент продукції; ◆ впровадження нових технологій 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ низький рівень готовності працівників до змін; ◆ відсутність структурних підрозділів з маркетингу
Зовнішнє середовище	
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> ◆ розширення ринку збуту продукції; ◆ розширення різновидів продукції; ◆ створення дилерської мережі; ◆ створення маркетингового підрозділу; ◆ експорт продукції в сусідні країни 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ великий рівень конкуренції у галузі; ◆ перенасичення ринку; ◆ технологічне відставання; ◆ зниження рівня кваліфікації кадрів

На основі проведеного SWOT-аналізу можна визначити стратегічне положення аграрних господарств району (табл. 2).

Виходячи із представленої у SWOT-матриці інформації про внутрішнє і зовнішнє середовища господарств району отримано можливість визначення стратегічних цілей інвестиційної діяльності. Враховуючи перспективи розвитку зеленого туризму і близькість держав Європейського Союзу, виробництво продукції повинно бути спрямоване на суто екологічний напрям із прямою доставкою до споживача.

На основі SWOT-матриці, спираючись на досвід Європейського Союзу, пропонуємо такий механізм адаптації дорадчої служби Городоцького району:

- стимулювання попиту на продовольчі товари через збільшення доходів населення;
- прискорення ринкового реформування аграрної сфери;
- розвиток інфраструктури агропродовольчого ринку;
- вдосконалення системи страхування ризиків у сільському господарстві;
- розвиток зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств;
- поліпшення інформаційно-консультаційного забезпечення у сільському господарстві.

Результати дослідження дорадчої діяльності служби району показали, що інформаційну роботу із впровадження досвіду здійснюють через проведення великої кількості тематичних семінарів, днів поля та інших масових заходів. Треба також зазначити, що надання консультаційних послуг не набуває стрімкого поширення серед аграріїв.

Таблиця 2

Стратегічне положення аграрних господарств
Городоцького району Львівської області

Типи факторів	Ступінь відповідності	Пояснення
1	2	3
Макроумови		
<ul style="list-style-type: none"> ◆ оцінка політичних умов; ◆ оцінка економічних умов; ◆ оцінка соціальних умов; ◆ оцінка технічних умов 	<p>скоріше несприятливий;</p> <p>скоріше несприятливий;</p> <p>скоріше несприятливий;</p> <p>скоріше несприятливий</p>	<p>нестабільна політична ситуація;</p> <p>близькість конкурента країни сусіда;</p> <p>низька купівельна спроможність населення;</p> <p>низький рівень науково-технічних розробок</p>
Мікроумови		
<ul style="list-style-type: none"> ◆ оцінка виробничо-технологічної системи; ◆ оцінка фінансово-економічної системи; ◆ оцінка системи підготовки; виробництва ◆ оцінка корпоративної культури 	<p>середній ступінь відповідності;</p> <p>середній ступінь відповідності;</p> <p>низький ступінь відповідності;</p> <p>низький ступінь відповідності</p>	<p>застарілість матеріально-технічної бази;</p> <p>недостатня кількість коштів для інвестиційної діяльності;</p> <p>відсутність відповідної служби з інвестиційної діяльності;</p> <p>недовіра і недоброзичливе ставлення один до одного в колективі</p>
Умови ринку		
<ul style="list-style-type: none"> ◆ оцінка потенціалу ринку; ◆ оцінка структури ринку; ◆ оцінка еластичності попиту; ◆ оцінка ключових факторів успіху на ринку 	<p>середній;</p> <p>середній;</p> <p>високоеластичний попит;</p> <p>позитивний ефект</p>	<p>у майбутньому прогнозується підвищення споживання екологічно чистої продукції;</p> <p>є вільні ніші, зокрема у категорії екологічної продукції;</p> <p>продукція харчування використовується щоденно;</p> <p>мають суттєві переваги з деяких видів продукції та створення пропозиції</p>

Продовження табл. 2

1	2	3
Галузеві умови		
<ul style="list-style-type: none"> ◆ оцінка структури і динаміки конкуренції в галузі; ◆ оцінка загрози потенційної конкуренції в галузі; ◆ оцінка залежності від споживачів; ◆ оцінка залежності від постачальників ◆ оцінка з боку виробників товарів-замінників 	<ul style="list-style-type: none"> середній; середній; високий; невисокий; високий 	<ul style="list-style-type: none"> ринок с.-г. продукції досить об'ємний і динамічний; перевага конкурентів передусім полягає у виваженій концепції збуту; від запитів споживачів залежить формування попиту на вид продукції; більшість господарств розраховують на власні сили; поява великої кількості нових харчових брендів та операторів ринку.

Причинами такої ситуації, на нашу думку, є передусім небажання сільськогосподарських товаровиробників оплачувати послуги за умов відсутності гарантій ефективності; по-друге, недовіра до самого консультанта через самовпевненість щодо власного досвіду.

Із цією метою Кабінет Міністрів України вніс зміни до Постанови Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1131 «Про затвердження Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки сільськогосподарської дорадчої служби». Відповідне рішення прийнято на засіданні Уряду 20 червня 2012 року.

Основною метою урядової постанови є визначення прозорого та ефективного механізму використання бюджетних коштів, передбачених Мінагрополітики України за бюджетною програмою «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі» для державної підтримки сільськогосподарської дорадчої служби.

Прийняття постанови дасть змогу відповідно до вимог Європейського Союзу здійснювати прозору процедуру закупівлі соціально спрямованих дорадчих послуг у суб'єктів сільськогосподарської дорадчої діяльності, а також вирішити проблемні питання й усунути недоліки, що існують у сфері закупівель соціально спрямованих дорадчих послуг, створити правову основу для ефективного та раціонального використання коштів державного бюджету, передбачених для підтримки сільськогосподарської дорадчої служби, забезпечить виконання завдань Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року.

Висновки. Необхідна переорієнтація діючих дорадчих служб із підтримки неконкурентного сільськогосподарського виробництва на підтримку інноваційного розвитку регіонального і державного аграрного сектору через:

1) створення механізмів стимулювання не пропозиції, а попиту на науково-технічну й інноваційну продукцію;

2) передання відповідальності за надання інформаційно-консультаційних послуг на регіональний рівень;

3) диверсифікацію джерел фінансування поширення знань у сільському господарстві;

4) розвиток нових форм поширення знань, у тому числі й стимулювання неформальних зв'язків між товаровиробниками через впровадження окремих програм для навчання й обміну знаннями.

Бібліографічний список

1. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – N 38. – С. 470.
2. Иноземцев В. Л. За пределами экономического общества / В. Л. Иноземцев. – М. : Academia, Наука, 1998. – 640 с.
3. Інноваційний менеджмент сталого розвитку на прикладі агропромислового комплексу / [Гришин І. Я., Мазоренко Д. І., Бурова О. К. та ін.] ; за ред. Д. І. Мазоренка, О. К. Бурової. – Харків, 2005. – 546 с.
4. Томич І. Ф. Виклад доповіді на спільному з'їзді Всеукраїнського союзу сільськогосподарських підприємств і Асоціації фермерів та приватних землевласників України 28 листопада 2006 року / І. Ф. Томич // Економіка АПК. – 2006. – № 12. – С. 9-11.
5. Christiaensen Luc J. Down to Earth: Agriculture and Poverty Reduction in Africa / Luc J. Christiaensen, Lionel Demery. – Washington, DC : World Bank, 2007. – 105 p.

Більський І., Дудяк Р., Іваницька Г. Питання адаптації дорадчих служб району до вимог Європейського Союзу

Розглянуто питання функціонування районної сільськогосподарської дорадчої служби в сучасних економічних умовах, досліджено та проаналізовано чинники, які впливають на фінансовий стан господарств району. Розкрито питання організації дорадчої служби, базові основи її функціонування, основні функції, види діяльності, методи управління. Запропоновані заходи підвищення ефективності діяльності дорадчої служби сприятимуть розширенню виробничо-господарської діяльності аграрного виробництва та її диверсифікації, запровадженню нових технологій та підвищенню конкурентоспроможності товарів і послуг тощо.

Ключові слова: дорадча служба, аграрне виробництво, ефективність, консультативне забезпечення.

Bilskyi I., Dudiak R., Ivanytska G. Adaptation issues of the advisory services of the region according to European Union Requirements

The issue of the functioning of the regional agricultural advisory service under current economic conditions is considered, the factors, which influence on the financial state of business entities of the region, are researched and analyzed. It is revealed the issue of advisory service organization, basic foundations of its functioning, main functions, types of activity, methods of administration. The proposed measures of efficiency improvement of advisory service activity will facilitate the expansion of

production and business activity of agrarian production and its diversification, the introduction of new technologies and increasing of the competitiveness of goods and services and so on.

Key words: advisory service, agrarian production, efficiency, advisory support.

Бильский И., Дудяк Г., Иваницкая Г. Вопрос адаптации консалтинговых служб района к требованиям Европейского Союза

Рассматриваются вопросы функционирования районной сельскохозяйственной консалтинговой службы в современных экономических условиях, исследуется и анализируется финансовое состояние хозяйств района. Раскрываются вопросы организации консалтинговой службы, базовые основы ее функционирования, основные функции, виды деятельности, методы управления. Предложенные меры по повышению эффективности деятельности консалтинговой службы будут способствовать расширению производственно-хозяйственной деятельности аграрного производства и диверсификации, внедрению новых технологий и повышению конкурентоспособности товаров и услуг.

Ключевые слова: консалтинговая служба, аграрное производство, эффективность, консультативное обеспечение.